

Aşık:

- **Ahşap çatılarda;** dikme üstlerine ve saçak boyunca yerleştirilen, mertekleri taşıyan genelde en az 10x10 cm ölçülerindeki ahşap taşıyıcı elemanlardır. Çelik çatılarda ise kirişleri bağlayan saçağa paralel döşenen ve üstündeki çatı kaplama sistemini taşıyan çelik veya saç elemanlardır.
- **Çelik çatılarda;** taşıyıcı makas ve kirişlerin üzerlerinde saçağa paralel yerleştirilen, kaplama örtüsünü taşıyan çelik ve saç elemanlardır.

Baba: Asma makaslarda üzerine oturan aşığın yükünü yanlamalarla gergiye ileten, gerginin asıldığı ve çekmeye çalışan makas elemanıdır. Babanın kesiti kare ya da kareye yakın dikdörtgen olabilir.

Baskı çıtası: Duvar parapet, baca gibi yüzeylere kaplanan örtü veya sıva dibi su yalıtım malzemelerini duvar yüzeyine sabitleyen çیتالardır.

Bitüm şingil: Genellikle cam tülü, polyester keçe ya da ikisinin birden donatı görevi yaptığı bitüm içeren, üstü mineral kaplı, son kat parçalı çatı kaplama malzemesidir. Metal veya başka düz yüzeyli malzemelerden yapılan kaplamalarda şingil olarak ifade edilebilir.

Buhar dengeleyici örtüler: Buharı kontrollü miktarda geçiren örtülerdir. Sd değerleri 0,5 mt ile 40 mt arasındadır.

Buhar kesici örtüler: Buhar kesici malzemelerden üretilmiş su ve buharı geçirmeyen örtülerdir. Bunlar: Bitüm esaslı örtüler Plastik esaslı örtüler (Pvc, pe vb.), Metal folyolar (alüminyum vb.)

Çatı çıkış kapağı: Çatı üstüne ulaşmayı sağlayan kapaklardır.

Çatı feneri: Yapıya hava, ışık sağlamak için Çatıların mahyaları üstünde mahya boyunca oluşturulan (yükselen) yapılarıdır.

Çatı ışıklıkları: Yapıya ışık sağlamak için çatı düzlemleri üzerine yerleştirilen münferit elemanlardır.

Çatı penceresi: Çatılarda aydınlatma, havalandırma amaçlı kullanılan pencerelerdir.

Çatı Tipleri:

- **Düz çatılar:** Çatı yüzeylerinin eğiminin az olduğu (< %6), kiremit vb. gibi küçük boyutlu örtü malzemesi yerine bütün derzsiz bir malzeme ile örtülüp az bir eğimle suların uzaklaştırıldığı çatı türleridir.
- **Eğimli Çatı:** Bir konstrüksiyon ile mahyadan saçağa eğim verilmiş olan çatı tipleridir. Eğimli çatılar, az eğimli (%6 -16), orta eğimli çatılar(%20 – 35) ve yüksek eğimli çatılar (%45 ve üzeri) olarak sınıflandırılabilirler.
- **Tek Eğimli çatı:** Duvarlar üzerine oturan tekil eğik düzlemlerden oluşur.
- **Beşik Çatı (iki eğimli):** Bir mahya boyunca iki eğik düzlem birleşir, alınlarda kalkan duvarları yükselir.
- **Kırma Çatı (dört eğimli):** Basit şekliyle dikdörtgen bir plan üzerine kurulan çatılardır. Dört tarafında ikisi üçgen ikisi eşkenar dikdörtgen çatı yüzeyler görülür. Damlalık (saçak) binanın dört tarafında aynı seviyede dolaşır.
- **Mansard Çatı:** Çatı arasının kullanımını sağlamak amacıyla kenarlarda yüksek eğimli çatı yüzeyleri, ortada ise daha az eğimli yüzeylerden yararlanır. Ülkemizde yaygın olmayan bir çatı türüdür.

Çatı sistemleri: Su ve ısı yalıtım malzemelerinin, buhar kesici veya buhar dengeleyici örtülerin ve son kat çatı kaplama malzemelerinin, “Yoğuşma, Isı yalıtımı ve katmanların havalandırılması” prensiplerine göre bir bütün olarak çatı da uygulanma sistemleridir. Çatı Sistemleri Soğuk çatı ve Sıcak çatı başlıkları altında incelenmektedir.

Çelik Bağlantı Elemanları: Çelik çatıların yapımında kullanılan elemanlar, düğüm noktalarında birbiriyle çelik birleştirme araçlarıyla birleştirilir. Bu araçlar:

- **Bulonlar / Civatalar:** Sökülebilen birleşim araçlarıdır.
- **Kaynak:** Çelik yapılarda ergitme yöntemiyle yapılan kaynaklı birleşimlerdir.
- **Perçin:** Konstrüksiyon için: Birleştirilecek çelik konstrüksiyon elemanlar, üzerlerinde açılan deliklerin perçin ile doldurulması ve perçin başlarının dövülmesi ile bağlanır. Kaplama yapmak için: Panel kaplama ürünleri küçük perçinler kullanılarak birbirlerine bağlanır.
- **Vidalar:** Çatı kaplama panelleri aşıklara veya birbirlerine matkap uçlu vidalar ile bağlanır.

Çelik Hadde Mamulleri: Çelik kullanılacağı yere göre çeşitli hesaplamalar sonucu çıkacak gerilmeleri en ekonomik biçimde karşılayacak şekil, kesit ve boyutlarda imal edilir. Fabrikalarda yapılan bu şekillendirmeye haddeleme, elde edilen şekillendirilmiş çeliğe de hadde mamulü denir. Hadde mamulleri dört kısma ayrılır: profiller, lamalar, levhalar, diğer gereçler.

- **Profiller:** Profiller standartlarda belirlenmiş şekil ve boyutlardaki çeliklerdir.
- **Lamalar:** Dikdörtgen kesitli çeliklerdir.
- **Levhalar:** Düz, silindirik ve oluklu olarak imal edilir. En çok kullanılanı düz levhalardır. Kalınlıkları 0.45 – 6 mm arasında olan düz levhalara saç denir.

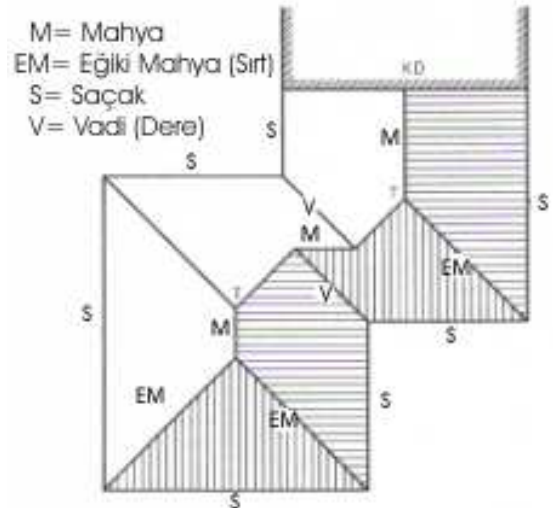
Damlalık Aşığı: Binanın dış duvarı hizasındaki en alt kottaki aşıktır.

Dilatasyonlar: Aynı kotta ya da farklı kotta farklı iki yapının bir arada bulunması sonucu ortaya çıkan derzlerdir.

Diyagonal: Üç babalı asma bir makasta ortadaki baba ile diğer iki baba arasında eğik olarak bulunan makas elemanıdır.

Eğik Dere (Vadi): Kıрма çatılarda çatı yüzeylerinin 45° açılarla kesiştiği ancak, sırt değil, dere oluşturduğu ara kesitlere yerleştirilen ve merteklerin üst yüzeyleri ile aynı düzeyde bulunan iri bir mertek konumundaki konstrüksiyon elemanıdır. Eğik dereden suyun akması için, çinko, vb. malzeme ile üzeri kaplanır.

Eğik Mahya (Sırt): Kıрма ve mansard çatılarda çatı yüzeylerinin 45° açılarla kesiştiği ara kesitlere yerleştirilen ve merteklerin üst yüzleri ile aynı düzeyde bulunan iri bir mertek konumundaki konstrüksiyon elemanıdır. Eğik mahyanın üzerine mahya kiremiti veya mahya elemanı kaplanır.

Eğim Betonu: Düz (teras) yüzeylerde eğim sağlamak için döşeme üzerine dökülen beton veya şaplardır.

Gergi: Asma makaslarda yanlamalardan gelen basınç kuvvetlerinin etkisiyle çekmeye çalışan ve makasın açılmasını önleyen makas konstrüksiyon elemanıdır.

Göğüsleme: Aşık ve dikme (baba) düzleminin yanal hareket yapmasını engelleyen stabilite elemanıdır.

Havalandırma bacaları: Çatı arasının veya çatı kaplama katmanının altının havalanması için hava girişi veya çıkışı sağlamak amacı ile konan elemanlardır.

Havalandırma bantları: Havalandırılmalı mahya gibi yerlerde hava giriş çıkışını sağlarken su yalıtımı da yapabilen etek bölümleri kendinden yapışkanlı bantlardır.

Havalandırılmalı mahya: Yoğuşmanın engellenmesi, kaplama katmanlarının arasının havalanması gibi nedenlerle hava çıkışını sağlayacak şekilde tasarlanmış mahya elemanlarıdır.

Isı ile birleştirme / yapıştırma: Bitümlü veya sentetik örtülerde şalumo veya ısı tabancası vasıtası ile alev veya ısı kullanarak zemine ve örtüleri birbirine yapıştırma (kaynatma) işlemidir.

Isı Yalıtımı: Isı kaybını (kışın) veya ısı kazancını (yazın) önlemek amacı ile ısı enerjisinin bir mekândan diğerine geçişini engellemek için organik, inorganik malzemeler kullanılarak yapılan yalıtımlardır.

Isı Yalıtım malzemeleri: Isı iletim katsayısı 0,065 W/mK değerinden küçük olan malzemeler ısı yalıtım malzemesi olarak tanımlanır.

- Mineral lifli ısı yalıtımı malzemeleri (Camyünü, Taşyünü vb.)
- Mineral ısı yalıtımı malzemeleri (Genleştirilmiş perlit vb.)
- Sert plastik köpük ısı yalıtımı malzemeleri (Taneli polistren (EPS), Çekme polistren (XPS), Poliüretan vb.)

Kalkan duvarı: Tek yüzeyli ve beşik örtüsü çatılarda mahyaya dik doğrultuda çatının iki yanında bulunan, genelde tek yüzeyli çatılar için dik üçgen; beşik örtüsü çatılar için ise ikizkenar üçgen şeklinde duvarlardır.

Kanca / trifon: Panel tipi kaplamaların çatı konstrüksiyonuna bağlanmasını sağlayan metal çubuk veya uzun vida türü bağlantı elemanlarıdır.

Kaplama altı tahtası: Eğimli çatılarda, çatı kaplamasının altında yer alan ve kaplamanın oturtulduğu tahtadır. Bu tahta kaplama, kendisine dik doğrultudaki mertekler üzerine oturtulur, kalınlığı 2,0–2,5 cm; genişliği de yaklaşık 20 cm'dir. Kaplama tahtaları 45 - 50 cm eksen aralıklı olarak tespit edilmiş ve eğilmeye çalışan mertekler üzerine tespit edilirler.

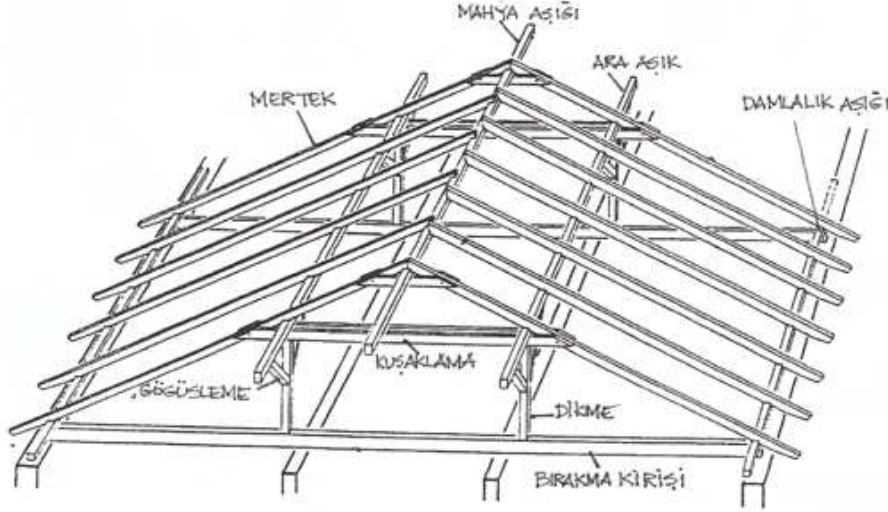
KİREMİT: Aşağıdaki parçalı çatı kaplama malzemelerini ifade eder.

Kil kiremit: Eğimli çatılarda sürekli olmayan (bindirmeli) kaplama için kullanılan, katkı maddesi kullanılarak veya kullanılmaksızın hazırlanan kilden, şekil verme (çekme ve/veya presleme yolu), kurutma ve pişirilme işlemleri uygulanarak imal edilen çatı kaplama malzemeleridir.

- **Beton kiremit:** Doğal kum, çimento, katkı malzemeleri ve renk pigmentlerinden imal edilmiş kiremit tipidir.
- **Seramik kiremit:** Sırlanarak veya sırlanmayarak sıcaklık ile pişirilerek sertleştirilip dayanıklılık kazandırılmış kiremitlerdir.
- **Arduvaz:** Yapraklar halinde dilinebilen, Siyah - gri – mavimsi killi şistten üretilen doğal taş çatı kaplama malzemesidir. Boyutlar ve şekil elde veya fabrikasyon olarak sağlanır.
- **Metal kiremit:** Kiremit şeklinde formlandırılmış, ana maddesi galvaniz çelik olan parçalı çatı kaplama malzemesidir.
- **Cam kiremit:** Işık almak amacı ile cam, akrilik veya polimer malzemelerden imal edilmiş kiremitlerdir.
- **Ahşap kiremit:** Bedavra veya hartama. Tabii ahşabın yarılmak sureti ile elde edilmiş parçalı kaplama malzemesidir.

Köşe pahlı: Gizli dere içine veya Çatı yüzeyine serilen örtü tipi malzemelerin çatı duvar veya çatı kalkan duvar birleşim noktalarında, duvar yüzeyine rahatlıkla döndürülebilmesi için oluşturulan pahlardır.

Kuşaklama: Aşıklara dik doğrultuda ve bir dikmenin iki yanında bulunarak merteklere kadar uzanan stabilite elemanlarıdır.

Mahya: Çatının en üst sınırı ve aynı zamanda iki saçaktan yükselen çatı yüzeylerinin yatay bir doğru boyunca kesiştiği ara kesittir. Birbirine paralel olmayan saçaklardan yükselen çatı yüzeylerinin kesişmesi ile yükselen mahyalar ortaya çıkar.

Mahya aşığı: Mahyada merteklerin üzerine oturtulduğu konstrüksiyon elemanıdır.

Makas: Çelik konstrüktif elemanlardan oluşturulan geniş açıklıklar geçen kiriş vazifesini gören, kendi üstlerine oturan aşığın yükünü yanlamalarla gergiye ileten, gerginin asıldığı ve çekmeye çalışan taşıyıcı elemanıdır.

Metal şingil: Çinko, bakır, galvanizli sac, kurşun vb.. parçalı metallere yapılmış kaplama malzemeleridir.

Mertek: Ahşap çatılarda çatı kaplama sistemlerini taşıyan genellikle 40 – 55 cm aralıklarla mahya saçak istikametine dik olarak döşenen en az 5 x10 cm ölçülerindeki ahşap taşıyıcı elemanlardır.

OSB: Yönlendirilmiş yonga levha: Çatıda konstrüksiyon üzerinde düz bir zemin elde etmek için en az 11 mm kalınlığında kullanılan yönlendirilmiş ahşap yongalarından üretilmiş levhalardır.

Örtü: Serilmek sureti ile kullanılan çeşitli kalınlıklarda bitüm veya sentetik malzemelerden üretilmiş su yalıtım örtüleridir.

Paneller / Kenetler:

- **Tek kat panel:** galvanizli sac, alüminyum, çinko, bakır ve kurşun gibi metaller ile çimento, bitüm, plastik esaslı malzemelerden yapılan trapez, sinüzoidal, şekilli ürünlerdir
- **Isı yalıtımlı (sandviç) panel:** iki ayrı katman arasına ısı yalıtımı konularak fabrikasyon olarak üretilen Kompozit sistem ürünleridir.

- **Yerinde oluşturulan sandviç panel sistemleri:** galvanizli sac, alüminyum, çinko, bakır ve kurşun gibi metaller ile çimento, bitüm, plastik esaslı malzemelerden yapılan trapez, sinüzoidal, şekilli arası ısı yalıtım katmanı konularak oluşturulan sistemlerdir.
- **Yerinde oluşturulan kenet kaplama sistemleri:** galvanizli sac, alüminyum, çinko, alaşımlı çinko, bakır ve kurşun gibi metalleri kenet sistemleri dolaylı tespitleme ile birleştiren; arada buhar dengeleyici/kesici, ısı yalıtım katmanları ve taşıyıcı katmanlar bulunan kaplama sistemlerdir.

Saçak: Çatılarda, çatı yüzeyinin binanın dışına taşan ve Çatının en alt sınırını belirleyen doğrudur bölümüdür. Saçak düzlemi yatay olduğu gibi, eğimli de olabilir.

Sıcak çatılar: Çatıyı oluşturan tüm katmanların belirli bir sıra ile sıralandıkları çatılarda, taşıyıcı ve yalıtım katmanları aralarında hava katmanı olmaksızın tek bir kabuk şeklinde oluşturulur. Başka bir deyişle; sıcak çatılarda ısı yalıtım malzemeleri, eğimi oluşturan çatı konstrüksiyon bileşeninin hizasında yer alır.

Soğuk çatılar: Eğimli yada az eğimli çatılarda çatı kaplama örtüsü ile taşıyıcı konstrüksiyon arasında bir hava kütlesinin (katmanının) bulunduğu çatı tipleridir. Soğuk çatılarda , ısı yalıtımı tavan-döşeme üzerine uygulandığından, çatı konstrüksiyonu ısı yalıtımsız bölgede yer almaktadır.

Su kontrplağı: Çatıda konstrüksiyon üzerinde düz bir zemin elde etmek için en az 15 mm kalınlığında kullanılan malzemedir.

Su yalıtım malzemeleri: Su geçirimsizliği sağlamak amacı ile üretilmiş malzemelerdir. Eğimli çatılarda sıkça kullanılan tipleri aşağıda şöyledir.

- Bitüm esaslı örtüler (camtülü taşıyıcılı, polyester keçe taşıyıcılı vb.)
- Bitüm esaslı oluklu levhalar
- Plastik esaslı örtüler (pvc vb.)
- Buhar geçirgen su yalıtım örtüleri

Su yalıtım örtüsü (membrani): Çatı, temel ve zemine temas eden dış duvarlarda suyun yapı elemanına girmesini önlemek amacıyla polimer-kopolimer ve bitümlü malzemelerden üretilen su geçirimsiz yalıtım örtüleridir.

Süzgeçler: Düz (teras) çatılarda ve/veya balkonlarda yağmur suyunu uzaklaştırmaya yarayan yapay gözenekli ve örtü kaplamaları ile uyumlu elemanlardır.

- Dik inişli süzgeçler: Düz (teras) çatılarda yağmur suyunu düşey olarak yüzeyden yağmur iniş borusuna bağlayan elemanlardır.
- Parapet çıkışlı süzgeçler: Düz (teras) çatılarda yağmur suyunu parapet dibinden yatay veya eğimli olarak yağmur iniş borusuna bağlayan elemanlardır.

Yaprak tutucular: Süzgeçlerin giriş ağızlarına takılan yaprak, gibi yağmur sistemini tıkayacak malzemelerin girmesini önleyen ürünlerdir.

Tali taşıyıcı profil, elemanlar / Aksesuarlar: Panel tipi çatı sistemleri oluşturulurken kaplamalar arasında boşlukların oluşturulmasını sağlayan Z profilleri, ahşap lata, omega profilleri gibi yardımcı profillerdir.

Ters çatı: Kapalı gözenekli ve sudan etkilenmeyen ekstrüde polistiren ısı yalıtım malzemelerinin klasik teras çatıdaki yerinin değiştirilerek su yalıtım katmanının üstünde kullanılması ile oluşturulan teras çatı kaplama sistemidir.

Ters eğim: Mevcut çatı eğim düzleminin parapet, baca, gibi engelle karşılaştığı durumlarda yağmur suyunun engelin yanlarından dolaştırılmasını sağlamak için, çatı eğiminin aksine ters bir eğimle yükseldiği çatı noktalarını tarif eder.

Yağmur suyu taşıma sistemleri: Çatı sularının uzaklaştırılması için dere, oluk, yağmur iniş borusu, hazne adı verilen genelde metalden veya PVC den üretilen malzemelerin tümünü ifade eder.

- **Oluklar:** Çatıların düz ya da eğik yüzeylerindeki yağış sularını toplayan yarım daire, dikdörtgen veya kare kesitli kanallardır. Oluklar, tek yüzeyli bir çatıda, çatının düşük kottaki tarafında; beşikörtüsü bir çatıda, çatının mahyaya paralel iki yanında; kırma çatıda ise tüm çatının çevresinde yer alır.
- **Yağmur iniş boruları:** Oluklardan gelen suyu uzaklaştıran düşey yağmur borularıdır. Yarım daire, kare ya da dikdörtgen kesitli olabilirler.

Yalıtım: Su yalıtımı ve ısı yalıtımlarını ifade eder:

- **Su yalıtımı:** Parçalı çatı kaplama malzemeleri altına suyun geçişini engellemek amacı ile serilen buhar geçirimsiz veya geçirimsiz örtüleridir.
- **Isı yalıtımı:** Isı iletim katsayısı 0,065 W/mK değerinden küçük olan malzemeler ile yapılan yalıtımlardır. Bunlar; taş yünü, cam yünü, ekstrüde polistiren (Xps), taneli polistiren (Eps), poliüretan, ahşap yünü gibi malzemelerdir.

Yanlama(Makas Kirişi): Bir çatı makasında babanın yüklerini yanlardaki mesnetlere ileten iki eğik basınç çubuğundan her birisidir.

Yastık: Dikmelerin altına geniş yüzü üzerine yerleştirilen ahşap elemanlardır.

Yeşil Çatılar: Çatıların üzerlerinde bitki yetişecek şekilde tasarlanması ile oluşan ekolojik çatı kaplama sistemleridir. Yeşil çatılarda temel katmanlar : (Yukarıdan aşağıya doğru) Bitkiler, Bitki taşıyıcı tabaka, Drenaj ve filtre tabakası, Mekanik etkilere karşı koruyucu ve nem tutucu tabaka, Su yalıtımı + kök tutucu tabaka, Çatı taşıyıcı yapısı.

- **Seyrek dokulu (ekstensif) yeşillendirme:** Ekstensif yeşillendirme ile hafif çatı bahçeleri elde edilir, Kullanılan malzeme ve yöntemlerle çatıya gelen yük 80–100 kg/m² civarındadır.
- **Sık dokulu (intensif) yeşillendirme:** İntensif yeşillendirme, çim, yüksek çalı ve bitkiler ve birçok ağaç türünün yetiştirilebilmesi için kullanılır. Çatıya verdiği yük 300–400 kg/m²'den başladığı için taşıyıcı elemanların tasarımı aşamasında yeşil çatı uygulaması mutlaka hesaba katılmalıdır.

Z Profili: Yerinde yapılan sandviç sistem kaplamaların ara katman (ısı yalıtım gibi) mesafelerini oluşturmak ve bu aralıkları çatı bütününde korumak için kullanılan mesafe ve bağlantı elemanlarıdır.

Not: Bu sözlükte yer alan bazı tarifler Sn. Nihat Toydemir ve Sn. Ülger Bulut'un "Çatılar" kitabından, Çatıder – Çatisem eğitim notlarından faydalanılarak yazılmıştır.